

Penktadienis, liepos 21, 2023

Atkurkime Jurgio Pabrėžos kapo kopyčios freską

Tėvo Pabrėžos kapas Kretingoje.

► Kretingos Pranciškonų spaus-tuvėje išleista J. Pabrėžos kapo kopyčios nuotrauka-atmintinė. XX a. 4-as deš. Autoriaus archyvas

► Kretingai 1932–1934 m. buvo ypač reikšmingi: per šį laikotarpį Kre-tingos pranciškonų vienuolių ir jų rėmėjų pastangomis buvo pastatyta Pranciškonų gimnazija ir Šv. Antano rūmai, lurdo grotas ir Jurgio Pabrėžos kapo kopyčia.

Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771–1849) – išskirtinė asmenybė, vienas iš trijų garsiausių XIX a. Žemaitijos šviesuolių, savo darbais ir veikla stovėjęs greta su istoriku rašytoju Simonu Daukantu (1793–1864) ir Žemaičių vyskupu rašytoju blai-vybės propaguotoju Motiejumi Valančiumi (1801–1875).

Gimęs 1771 m. Lenkimų pa-rapijos Večių kaime savo gyve-nimą paskyrė žmonėms, garsėjo ne tik dvasininko-pamokslininko, bet ir švietėjiška, moksline veikla, didelę savo gyvenimo da-lį paskyręs botanikos, medicinos mokslams, todėl dabarties bota-nikai jį pripažįsta Lietuvos bota-nikos tėvu, kurio veiklą vaini-kavo 1843 m. baigtas rašyti apie 1 tūkst. rankraščio puslapių au-galų sistematikos veikalas „Tais-lius augyminis“, kuriam parašyti jis paskyrė 8-erius savo gyveni-mo metus. J. Pabrėža savo medi-cinos žinias ir patirtį pritaikyda-mas praktikoje gamino vaistus, mokė žmones pažinti vaistažoles ir naudoti jas gydymui, priimda-vo ligonius ir juos gydė bernar-dinų (pranciškonų) vienuolyne, į kuri įstojo 1816 m.

[Nukelta 12 p.]

Atkurkime Jurgio Pabrėžos kapo koplyčios freską

► Dabartinis J. Pabrėžos kapo koplyčios freskos vaizdas.

Darius Šypalio nuotr.

(Atkelta iš 9 p.)

Ne veltui žemaičiai jį prisimena kaip švento gyvenimo žmogų, žmonių sielų ganytoją ir gydytoją. J. Pabrėža mirė 1849 m. spalio 30 d., palaidotas garbingiausioje Kretingos parapijos kapinių vietoje, priešais Šv. Jurgio koplyčią. Vienuoliai 1895 m. ant jo kapo pastatė akmeninį kryžių su jame iškaltais biografijos faktais. XX a. 4 deš. pradėjus rinkti medžiagą bylai paskelbti jį palaimintuoju, tuometinio Kretingos pranciškonų vienuolyno gvardijono Augustino Dirvelės (1901–1941?) pastangomis 1933 m. ant jo kapo pastatyta neogotikinio stiliaus mūrinė koplyčia su šv. Pranciškaus ir 3 angelų skulptūromis. Vidinę jos sieną papuošė Dievo motinos su kūdikiu freska, aplink dekoruota augaliniais ornamentais su užrašu „O motina neperstojančios pagalbos“. Kurį laiką po koplyčios pastatymo priešais įėjimą į ją buvo pranciškonų vienuolio kunigo Martyno Higinio Dirmeikos (1833–1911) kapas ir antkapio paminklas, ką liudija 1936 m. birželio 12–14 d. Kretingoje vykusiam Telšių vyskupijos eucharistiniam kongresui atminti skirta J. Pabrėžos kapo koplyčios nuotrauka. Po 1936 m. šis paminklas buvo perkeltas arčiau Šv. Jurgio koplyčios į dabartinę vietą ir vėlesnėse koplyčios nuotraukose jo jau nebesimatė. Šios koplyčios nuotraukos buvo spausdinamos Pranciškonų spaustuvių leidžiamuose leidiniuose, o jos nedidelė nuotrauka-atmintinė su J. Pabrėžos gyvenimo ir veiklos trumpu aprašymu kitoje pusėje, pasirašyta tėvo Augustino Dirvelės, per šventes tikintiesiems buvo dalijama prie koplyčios ir bažnyčioje, taip pat ji, kaip padėkos ženklas, buvo įteikiama aukojusiems vienuolyno,

bažnyčios, Pranciškonų gimnazijos ir Šv. Antano kolegijos išlaikymui.

Taip pagerbtas J. Pabrėžos kapas tapo svarbiausia tikinčiųjų lankymosi Kretingos senosiose kapinėse vieta, kur ne tik per Vėlines, bet ir šventinėmis ar darbo dienomis buvo meldžiamasi ir deginamos žvakės. Šią koplytėlę aplenkė ir karo negandos, kai šalia esančią Šv. Jurgio koplyčią 1944 m. gruodžio mėn. apgriovė prie Klaipėdos įsitvirtinusios ir Kretingą reguliariai apšaudžiusios nacių kariuomenės pabūklų sviediniai, nuo kurių skeveldrų žuvo ir niekuo nekalti kretingiškiai. Negandos ją aplenkė ir pokario bei vėlesniais sovietiniais metais. Ją galima laikyti ir Žemaitijos katalikų pasipriešinimo sovietinei ateizmo propagandai simboliu, nes per Vėlines, kurių valdžia oficialiai nepripažino, ji paskėsdavo žvakių liepsnelių jūroje, ją lankė ir meldėsi tūkstančiai žmonių. Išlikęs ir liudijimas, kaip 1962 m., po sovietinės valdžios įvykdyto Vilniaus Kalvarijų koplyčių sunaikinimo, čia, paraginti tuo metu Kretingoje, Vilniaus g., priešais bažnyčią, mediniame name gyvenusio pranciškonų vienuolio Mykolo Jono Tamošiūno (1904–1973), prisidėjusio prie J. Pabrėžos rašytinio palikimo ir jo atminimo išsaugojimo, tikintieji šalia koplyčios budėjo ištisą parą, kad jos neištiktų panašus likimas. Bet to meto vietos valdžia į kapines brautis neišdrįso, todėl ši koplyčia, kaip ir kitoje Vilniaus gatvės pusėje, II senosiose kapinėse, 1928 m. pastatytas paminklas 1919–1920 m. žuvusiems už Lietuvos laisvę kariams atminti, išliko nepaliesiti iki mūsų dienų, o pati koplyčia 1972 m. buvo paskelbta respublikinės reikšmės valstybės

► Kretingos Pranciškonų spaustuvių išleisti spalvoti J. Pabrėžos kapo koplyčios atvirukai. XX a. 4-as deš. Autoriaus archyvas

Šv. Pranciškaus III Ordino vienuolis

Tėvas Ambroz. Pabrėža gimė Žemaitijoje Lenkimų parapijoje 1771 m. Buvo kunigas, mokslo vyras, rašytojas ir botanikas. Ląukų žolelėmis gydė žmonių kūnus, o Dievo žodžiu, galinguose pamoksluose, pagydydavo nuodėmingas sielas. Skyrėsi iš kitų sveikai maldingų – šventu gyvenimu. Užmigo Viešpatyje 1849 m. Kretingos vienuolyne. Žmonės ir šiandieną laiko jį šventuoju. Prie jo kapo meldamiesi daugelis išprašo net stebuklingų pagėjimų žmonėms ir gyvulėliams. Garbingą jo kapą papuošė gražia koplytėle 1933 m. Tėvas Augustinas Dirvelė O. F. M.

► J. Pabrėžos kapo koplyčios nuotraukos-atmintinės kita pusė.

didžiulis. II senųjų kapinių neobarokiniai pietiniai vartai, kaip aukščiausi Lietuvoje kapinių vartai, įtraukti į šalies išskirtinių pasiekimų knygą ir kartu su tik mažumėle žemesniais neogotikiniais šiaurinėmis vartais ir grafų Tiškevičių koplyčia-mauzoliejumi sudaro unikalų Lietuvoje sau lygių neturintį kapinių architektūrinį ansamblį, kuriuo kasdien žavėtis gali ne tik kretingiškiai, bet ir į mūsų miestą atvykę ir naujai sukurtu turistiniu maršrutu „Grafų Tiškevičių kelias“ iš muziejaus į miesto centrą traukiantys turistai. Prie grafų Tiškevičių koplyčios-mauzoliejaus jau kelerius metus stovintis informacinis stendas apie II senųjų kapinių istoriją ir jose palaidotas žymesnes asmenybes – puiki pagalba norintiems susipažinti su šiomis kapinėmis, todėl būtina, kad panašus stendas atsirastų ir kitoje Vilniaus gatvės pusėje, senosiose kapinėse.

► J. Pabrėžos kapo koplyčios nuotrauka, skirta 1936 m. Telšių vyskupijos eucharistiniam kongresui Kretingoje atminti. Autoriaus archyvas

Šiandien kapinės – tai svarbi šalies istorinio ir kultūrinio paveldo dalis. Jose palaidoti žinomi žmonės, išskirtinės meninės vertės antkapiai, turtingų žmonių koplyčios-mauzoliejai traukia lankytojus. Kapinių turizmas tampa viena jo rūšių, padedanti geriau pažinti lankomą šalį ar vietovę, jos istoriją ir kultūrą. Visiškai atnaujinta J. Pabrėžos kapo koplyčia su kitais unikaliais abiejų kapinių istoriniais-kultūriniais objektais sudarytų visumą, galinčią lygiuotis į gražiausias ir vertingiausias šalies kapines, kur žmogus gali ne tik pasisemti istorinių-kultūrinių žinių, bet ir pamąstyti apie savo būties žemėje laiką ir prasmę.

Romualdas BENIUŠIS